

veel ruiger uit, dan een jaar of vijf geleden en dat is zoo geworden na de verbanning der geiten. Die vraten daar alles kaal en toen ik de belofte zag, die in dat stukje schuilde, hebben wij die geiten een ander onderkomen bezorgd. En nu is daar in enkele jaren een prachtige opslag gekomen van jonge berkjes, onder den wind van dat boschje. Ook de dopheide bloeit er nu in volle pracht en de moskussens van veenmos en haarmos welven zich daartusschen, de eerste rood gekleurd door zonnedaauw. Kortom, dat stuk is nu heel mooi bezig om te veranderen in hoogveen en streeft al met succes naar den rang van Zwischenmoor. Wij verwachten er nu met spanning de eerste veenbessen en witte orchideeën en zijn er benieuwd naar hoe het berkenbosch het zal stellen met het veenmos. Ge ziet hieruit, van hoeveel belang het voor de schoonheid van de wereld is, dat de geiten en ook de schapen geplaatst worden waar zij geen kwaad kunnen doen.

In de slooten bij dat berkenboschje groeit het Groot Blaasjeskruid in tamelijk diep water. Deze plant komt door het heele meer overvloedig voor in reusachtige slierten met groote blaasjes, die allerlei schaaldiertjes vangen. Zij wordt echter niet opgemerkt, omdat ze hier betrekkelijk weinig bloeien, een groot verschil met de vennen van Oisterwijk, die nu geel gekleurd zijn van de Blaasjeskruidbloemen. Alleen in het botanisch reservaat bloeit het in het waterleliedoolhof, daar is het water niet zoo diep, en komt de plant meer dicht aan de oppervlakte. In het diepe water van de groote tochten hebben dit jaar de waterviolieren en de witte ranonkeltjes weer ondergedoken gebloeid. Het ziet er wonderlijk en fantastisch uit, die trossen van de waterviolier met kransen van wijd geopende bloemen een halven meter onder water. Natuurlijk komt er niets van terecht.

Tot slot nog één opmerking. De gele plompen zijn mooier dan in vorige jaren, dat komt doordat er minder koeten zijn, die er zoo veel van houden, om die geurige bloemen af te vreten.

JAC. P. THUSSE.

DE VOGELS VAN NOORDWIJK IN 1917.

(Vervolg en slot van blz. 70).

ENSLOTTE zal ik het hebben over het aantal der broedvogels, wat eigenlijk beteekent het resultaat der vorige punten:

Over de kneuen had ik het al en over den koekoek, die zeer sterk in aantal was door de groote hoeveelheid harige rupsen, eveneens. Klauwieren: 12 Mei vond ik 's avonds de eerste kneu en op diezelfde wandeling kwam ik op den terugweg langs het Hoogwakers Boschje en werd daar ingehaald en begroet door een half dozijn klauwieren. Toen ik er nog vrij ver vandaan was, hoorde ik al telkens hard geroep en geschreeuw en over de kolfbaan joegen drie klauwieren elkaar achterna, knarsend en met staartgeflap.

En bij het Boschje zat er een en aan den anderen kant, in 't geheel minstens 5 of 6 stuks; in mijn dagboek schreef ik 's avonds:

»De meeste zijn mannen, het lijken me vreemdelingen, ze zijn makkers, roepen en spelen zonder ophouden, maken herrie voor zese. Dadelijk licht ik die stoutmoedige dagboekmeening nader toe, in elk geval was de klauwier-invasie in ons duin een der zonderlingste nieuwtjes. Er was meer:

Een wel opgevoede klauwier begint in de laatste week van Mei te bouwen en heeft een paar eieren, zoodra de Junizon schijnt. Van het jaar was alles te laat en ik dacht dus, naar klauwiereieren hoef ik vóór begin Juni niet uit te zien, maar wat wil nou het geval?

Bij een groep meidoorns maakte dienzelfden 12den Mei een man herrie en dat dier roeide tegelijk bar met zijn staart, wat in de klauwieren-samenleving bij het verschijnen van een

mensch een heel bedenkelijk ding is. En terwijl ik vóór begin Juni niet behoefde te zoeken, keek ik toch maar eens heel goed uit en vond waarachtig 3 Meter hoog een nest. 17 Mei lagen er nog twee.

Den eersten tijd bleven ze »mischief-makers«, maar dat zakte gauw, en toen kwam de grootste merkwaardigheid: ze bouwden speelnesten. Bovendien leken hun nesten me anders, n. l. in plaats van den lossen takjesbouw zat er van onderen dood gras in en het nest was niet zoo zeer kom-, als wel busvormig.

Nu mag ieder voor zich zelf vinden, wat hij wil, maar toen ik dat gedoe zoo een paar weken aangezien had, zei ik bij mezelf:

»Jongens, jullie hooren hier niet, jullie zijn vreemd volk.« En de paapjes ook:

12 Mei hoorde ik ze voor het eerst zingen en ik stond versteld:

17 Mei kon ik het niet meer houden, en drukte mijn verwondering uit:

»Ze beginnen met een soort gekras, iets herinnerend aan een zagende kieft, maar meer nog aan het knarsende van roodborstapuit. Daarna het korte, snelle geprevel van een gewoon paapje en dan denk je dat het lied uit is? Wel nee, het begint pas: heel mooie, heldere toontjes, klaterend, zuiver, echte strofen vol afwisseling. De Noordwijksche paapjes kennen dit heelemaal niet.«

En zoo besloot ik dan te gaan gelooven, dat deze vogels vreemdelingen waren en omdat ze zoo vroeg broedplannen maakten, veronderstelde ik, dat ze uit warmer gebied kwamen, dus uit zuidelijker buurt. En hun vertrek uit deze buurt, als dit werkelijk het geval was, heb ik enkel en alleen weten toe te schrijven aan den oorlog; het eenige, wat me weerhield dit te gelooven is de mededeeling, dat de vogels zich van het oorlogsrumoer niets zouden aantrekken; intusschen betwijfel ik toch sterk of mijn klauwieren hier zouden blijven, als het Hoogwakers Bosch verdwenen was, het duin een stuivende zandzee, de meidoorns in de dellen bulderende kanonnen werden.

In 1915 en in '16 had ik het beide jaren over de blijvende toename der groote lijsters en blauwe duifjes. De eerste hebben deze winter een harde tijd doorgemaakt en enkele exemplaren stierven, zoodat het aantal broedende paren in 1917 niet grooter zal geweest zijn dan in 1916, maar ook niet kleiner. In de vaste gebieden waren ze geregeld aan te treffen.

De blauwe duifjes echter zetten door.

In zekeren zin beroemd bij de Noordwijksche nestenzoekers was de oude z.g. Spreeuwenlaan. De bosschen van Leeuwenhorst waren vroeger, niet zoo heel lang geleden, zonder prikkeldraad of iets dergelijks, van den weg af voor iedereen makkelijk toegankelijk en ofschoon deze toegang verboden was, waren er maar al te veel jeugdige boeven, die de Spreeuwenlaan geregeld onder handen namen van het begin tot het eind. Hij bestond en bestaat nog uit oude eiken, één en al hol en nestplaats voor de holenbroeders uit alle omliggende bosschen; zijn naam draagt hij naar het overgroot aantal spreeuwen, dat er jaarlijks broedt. Toen nu de bosschen afgezet werden, werd deze Spreeuwenlaan langzamerhand een veilig toevluchts-oord voor de tot dien tijd elk jaar daar verjaagde vogels. Het aantal spreeuwen nam waarschijnlijk ¹⁾ toe; groene specht vond de boomen geschikt, meezen kwamen er, maar boven alles blauwe duifjes, ²⁾ die het liefst de groote, ruime gaten nemen met de opening schuin naar boven; eerst waren het enkele, langzamerhand kwamen er meer en zoo vonden we in 1917 van hen in het geheel 18 nesten, die niet alleen tot de Spreeuwenlaan beperkt bleven, maar waarvan er 7 ook aan andere boschdeelen waren toegedeeld. Van deze 7 echter bleven er 5 in het Reigerbosch, waarvan de Spreeuwenlaan onderdeel is en 2 lagen een halven K. M. verder. Zoo vormt dus het Reigerbosch volledig het centrum voor alle blauwe duifjes uit onze bosschen en in zeker opzicht geloof ik, dat Noordwijk bij voortgezet onderzoek wel het centrum voor deze dieren uit de heele omgeving blijken zal.

¹⁾ Toen de boel werd afgezet, zocht ik nog geen nesten en ik weet dus niet uit eigen waarneming of het aantal vogels er toenam. Ik heb echter informaties ingewonnen bij een zeer betrouwbaar man en volgens dien zal het zich zoo hebben toegedragen.

²⁾ Columba oenas, de kleine boschduif.

Het legsel bestaat uit 2 stuks en, zooals bekend, komt 3 eieren zeldzaam voor. Blijkbaar hadden de dieren van de kou weinig geleden en bevat het leven in onze bosschen hen buitengewoon, want op 6 Mei vonden we er 2 en op 3 September de 3de, broedend op 3 eieren.

Op 29 April vonden we er een met 4 en dat is een mooie vondst geweest, want nergens wordt er melding van gemaakt, dat een blauw duifje in staat zou zijn een legsel van 4 te produceeren. Later vonden we dat in slechts 2 der eieren de jongen zich ontwikkelden en dat de beide andere onbevruucht bleken, zoodat we dan voor het eigenaardige feit staan, dat er van de 4 toch maar 2 terecht komen.

Nog later, op 27 Mei, vond mijn vriend toen een 2de blauw duifje met 4, maar toen ik er kwam, bleek het dier te liggen in een gat, waar ik op 22 April een nest met 2 gevonden had, zoodat ik daarvan weinig snapte.

Al gauw bleek toen echter dat die eerste zijn nest verlaten en de tweede (of wie weet dezelfde?) zijn 2 eieren er eenvoudig bijgelegd had.

Een andere lag in een gat, waarin blijkbaar 's winters een uil gehuisd had, want zijn nest was één en al uilenbal, van groote uil, vol vogelschedels, n. l. kegelsnavels en ook met muizenhaar. Eén ding was jammer, n. l. dat de dieren hun nest vrij gauw in den steek lieten, hoewel enkele daarentegen weer zeer volhardend waren.

Er waren meer interessante dieren in mijn bosch:

27 Maart kwam ik 's avonds ongeveer kwart voor 7 in het Reigerbosch om de vogels te zien en hooren gaan slapen en de laatste die er aan den gang was, was een kraai, die in diep schemer om 7.05 voor 't laatst nog kraste met heel aparten roep. In mijn dagboek noemde ik het dier dien avond »een bonte«, omdat zwarte kraaien, voor zoover ik toen wist, als broedvogels ontbraken en de bonte daar bij hoopen overnachten. Bewijzen had ik echter niet en ik bleek me ook te hebben vergist. Den volgenden ochtend was ik om 4.30 op, ging naar het bosch en boekte toen:

»De eerste (bonte?) kraai die krast, is weer dat heer van gisteravond, die nog om 7.05 plezier had«. Ik twijfelde toen dus al. Daarna hoorde ik hem telkens, waarover ik me eindelijk, 6 Mei, begon te verwonderen: »de kraai met den aparten roep is er nog; ik weet eigenlijk niet of hij zwart of bont is; in beide gevallen is het de moeite.«

17 Mei zat ik om 5 uur weer met mijn vriend in het bosch en toen werden we wijzer: »Dan juicht de torenvalk weer en ik stel aan Piet voor de verspreide dennen eens af te kloppen. Eerst naar een groepje: telkens niets als er getrapt is, dan opeens bij de laatste: »kraa, kraa, kraa,« een woeste uitdaging, vermengd met schrik en wildheid. Een kraai zwenkt boven rond.«

Dit dier nu bleek de echtgenoot van mijn ouden vriend, den kraai met den aparten roep. Het paar liet, nadat ik er bijgeklommen was, het nest in den steek, wat me erg speet, maar ze bleven er en ik hoop dat ze nog ergens een gezin hebben groot gebracht, hoewel ik nooit jongen zag. Dezen winter kwam ik ze nog eenmaal tegen, man en vrouw, boven de vijver.

In dat bosch waren ook gaaien en één paar huisde in de buurt van de Spreeuwenlaan, maar of we al loerden, gisten en zochten, het nest bleef onvindbaar. 17 Mei was het Hemelvaartsdag, de dag van de kraai en toen we diens nest goed opgenomen hadden, ging het naar de Spreeuwenlaan, waar het tweede raadsel werd opgelost.

We keken naar de groote gaten of er soms nog één bij was waar een duifje uit wou vliegen, toen een gaai een gat uitsprong en verdwenen was voor we het wisten. En wat vonden we:

In een holte van een eik, $\pm$ 2 d.M diep, een mooi, goed afgewerkt nest, het gewone type en daarin 6 eieren, lichtgrijs, dan en licht gestippeld met een krans van donker bruin om het stompe eind. We hebben den slimmerd stiekum zijn gang laten gaan en den jachtopziener zich laten verbazen, zooals het dier ons dat vóór de vondst had laten doen; hij vloog goed uit.

Torenvalken speelden in het voorjaar met d'r vieren tegelijk boven de sparren en het

DE VOGELS VAN NOORDWIJK IN 1917.

97

eikenhout en den heelen zomer door bleven ze present, maar hun nest hebben we niet gevonden. Zoo bleven ook boomklever en kleine bonte specht, die er zeer zeker gebroed hebben, ondanks ijverig zoeken, onvindbaar.

Telkens werden dit jaar, van allerlei zijden, mededeelingen gedaan over achteruitgang van den meezenstand, vooral van de koolmeezen; ik durf daarom niet, wat ik eerst wel van plan was, beweren, dat er in onze bosschen enkele paren meer zouden hebben gebroed dan in de vorige jaren, maar wel durf ik volhouden en meen dit te moeten doen, dat het aantal broedende koolmeesporen me niet minder scheen dan in '15 of '16.

Eén vogel is echter buitengewoon afgenomen en dat is de grauwe lijster. Verleden jaar bereikten de zanglijsters het ongelooflijke aantal van 156 op de lijst van broedvogels; dit jaar kan ik op deze lijst niet afgaan, want we hadden te weinig tijd voor geregeld zoeken en goede contróle door het Eind-examen, maar het was akelig, zoo dun als die grauwe lijsters gezaaid waren; bovendien kwam het dezen herfst al zeer duidelijk aan het licht: weinig zanglijsters en hoopen merels.

Het zal me benieuwen of en hoe gauw ze hun schade weer zullen, inhalen want ze namen de laatste jaren ongelooflijk sterk in aantal toe. In het duin: paapje vrij talrijk, tapuit in trekartikelen behandeld, roodborsttapuit weinig in aantal, slechts enkele paren, leeuwerik in aantal verminderd. Grasmusch echter talrijk, kwikstaart en tortel gedund, vooral de eerste; roodborst en winterkoning hetzelfde of weinig verminderd; in den polder minder waterhoentjes. Wilde eenden hebben enorm te lijden gehad, maar voor het grootste deel zijn dat vreemdelingen geweest en per slot waren er in het duin, hoewel spaarzamer dan andere jaren, nog eenden te vinden, wat ik begin Mei niet gedacht had; intusschen begonnen ze zeer laat: 25 Mei vonden mijn vriend en ik 's avonds elk een nest van ze.

Gaai eer meer, dan minder in aantal, misschien achterblijvers van het groot aantal Oosterlingen, dat ons bezocht herfst 1916 en waarvan een deel den heelen winter hangen bleef. Tuinfluiter minder, spotvogel sterker in aantal. Van de weidevogels durf ik weinig zeggen: ik geloof niet dat er véél minder kiesten waren, maar ze waren bar laat. Fitis leek me wat verminderd, spreeuw hetzelfde in aantal, bonte specht zeer talrijk op den doortrek in Maart en enkele paren hielden we als broedvogel.

Groenling, ringmusch en misschien ook de geelgors leken me verminderd, duinsnor normaal of minder, patrijs vrij talrijk.

Pimpel- en staartmees verminderd; uilen en andere roofvogels zullen niet geleden hebben, nachtzwaluw was flink vertegenwoordigd.

Vliegenvanger leek me zeldzamer, nachtegaal hetzelfde of wat minder in aantal; roodstaart niets afgenomen; heggemus schuinig.

Intusschen moet men bedenken, dat ik me vergissen kan en een onzuivere vergelijking met vorige jaren kan hebben gemaakt.

Je zoudt zoo zeggen, dat de egels, die, in ruigt en mos gerold, den winter passeeren onder een duindoorn of in een ondiep konijnengat, toch in de eerste plaats een buitengewonen dobber gehad moeten hebben, den langen strengen tijd door te komen. Hun aantal bleek echter grooter dan ik het in de laatste jaren gekend had, zoodat egels speuren dagelijksch werk werd. Bovendien schijnen ze een goed jaar te hebben gehad, want in den herfst van 1917 was hun aantal werkelijk buitengewoon: één en al egel wat je speurde. In mijn trekartikelen zei ik al, dat de egel lang zoo onschuldig niet is als de meeste natuurliefhebbers denken, maar ik kon hier toen niet verder op ingaan, omdat ik me op dat oogenblik tegen de jachtopzieneren richtte. Nu moet ik onpartijdig wezen en erken dat een egel m.i. werkelijk zeer veel schade aan de vogels toebrengt en op zijn luidruchtig snuffelende scharreltochten meer uitvoert dan eerlijk muizenvangen. Elke jachtopziener weet dit ook en tot nog toe heb ik er pas één ontmoet, die een egel, dien hij tegenkomt, niet een voet op den kop zet. En ook van de gaaien moet ik, om eerlijk

te wezen, zeggen, dat het werkelijk stiekume rakkers zijn, die met plezier $\frac{9}{10}$, in ieder geval $\frac{4}{5}$ der vogels uit de buurt van hun nest, het broeden onmogelijk maken. Trouwens, het laatste is aan vrijwel iedereen bekend.

De klauwieren waren, zooals ik al zei, in alle opzichten buitengewoon interessant.

12 Mei lag het eerste nest er, dat direct in den steek gelaten werd en 17 Mei had dat paar een tweede, waarin 20 Mei reeds twee eieren. Tegelijk met dit paar, had op 17 Mei een ander paar in den Noordhoek van het boschje een nest en een derde paar lag bij een watrgat over de kolfbaan. Bovendien had mijn vriend er één, die legde op 17 Mei zijn eerste ei en 20 Mei was de tweede van hem aan de leg.

Van de beide klauwieren in het Hoogwakers Bosch was 20 Mei de eerste uitgehaald of gegeven, 24 Mei de tweede uitgehaald. Die eerste had 24 Mei een nieuw nest, waarin 27 Mei 3 eieren, van het roode type¹⁾. De volgende waarnemingen zijn haast uitsluitend betreffende dit paar:

27 Mei waren er 's avonds 12 hommels opgeprikt; 1 of 2 ervan zaten op doode mei-, de rest op duindoorn. 28 Mei 2 nieuwe, de eerste op mei-, de 2de op levenden duindoorn ('smorgens 6.30); 's avonds in 't nest 4 eieren, weer 3 hommels opgeprikt. Den volgenden dag, dus 29 Mei, 5 eieren in het nest en 1 hommel op levenden duindoorn; bovendien 3 stuks door het paar in den anderen hoek; 30 Mei zijn er nog 5 eieren in het nest en er is weer 1 hommel.

1 Juni weer 3 stuks; het nest schijnt vergeven; één van de 8 hommels is op mei-, de andere zijn allemaal weer op duindoorn. 2 Juni weer een hommel en een exemplaar, dat ik den vorigen dag bewasemde, heeft hij laten zitten. 4 Juni weer 7 stuks, »die ik bewasem om te zien of hij ze dan opeet«, wat 5 Juni niet het geval blijkt te zijn geweest. 6 Juni, als het dier met zijn wijfje uit de doode doorns weg vliegt, zijn er opgepikt:

11 nieuwe, doode hommels, 2 levende exemplaren van 4 Juni en 3 andere van dien datum zijn verdwenen; 7 Juni zijn er weer minstens 6 van de vorige opgegeten en daarvoor in de plaats zijn een paar nieuwe gekomen, op meidoorn. Ook is er een halve jonge veldmuis opgeprikt met vleesch van het snavelafvegen er om heen. Aan den zelfden tak een dikke hommel; niet ver er vandaan tenslotte een klein kevertje. Zulke dagen zijn werkelijk schitterend.

3 Juni zijn er weer een paar hommels bij, een paar oude verdwenen en bovendien is er een mestkever verorberd. 9 Juni worden me twee andere klauwierenesten gewezen en de eerste heeft 12 hommels en 1 *Anomala aenea* opgeprikt.

Intusschen 8 Juni weer een begin van een nieuw nest, het 3de dus en 9 Juni schijnt dit nest al weer verlaten. Tot 16 Juni verandert er nu niets en de klauwieren schijnen verdwenen, maar de avond van dien dag is het bar warm en dan ga ik aan de noordzijde van het Bosje, waar het heerlijk koel zijn kan, liggen leeren en zie dat er 2 of 3 versche hommels zijn en de vogels present.

Den volgenden avond is er een jong van tapuit of paapje, half opgegeten, opgeprikt: een halve romp met staart en twee pooten; 17 Juni 's morgens niets, 's middags een halve jonge veldmuis, vol vliegen en het is de achterste helft.

Tot 22 Juni examen en de avond van dien dag een prachtig jong veldmuisje, van achter te beginnen, dwars door zijn nek gespietst en heelemaal gaaf. 23 Juni zijn er haast geen hommels meer over en de dieren zijn, nu voor de vierde maal, aan een nest begonnen; dit schijnt me den volgenden dag af en een nieuwe sleep ligt er dan vlak naast. 25 Juni is het eerste ei weer aanwezig, dat op 30 Juni 's avonds met vier andere bebroed wordt. Intusschen 28 Juni nog een *Anomala aenea* opgeprikt; 4 en 7 Juli niets bijzonders.

13 Juli 's avonds zijn de jongen uit en 4 Julikevers opgegeten of liever half op met

1) Voor oningewijden zij hier vermeld, dat er in hoofdzaak twee duidelijk van elkaar te kennen types van eieren bestaan, waarschijnlijk afkomstig van twee klauwierstammen. De eieren van het roode type, welke we dit jaar voor het eerst vonden bij 2 paren, hebben een grondkleur met rose tint; de krans is breed en scherp, van bruinroode bovenliggende vlekken, terwijl de onderliggende donker- en grijspaars doorschijnen.

DE VOGELS VAN NOORDWIJK IN 1917.

99

schilden er onder op den grond; 3 Juli was er ook al één en 8 Juli een tweede. Tot 24 Juli is het dunnetjes, maar dan is er 's avonds weer een gele hommelt, een blauwe duinsprinkhaan en een, uitgezonderd de staart, gave hagedis. Tenslotte brengt Gijs Houwaard me 29 Juli 's middags een opgeprikt ♀ hagedis, totaal gaaf en geen half uur daarvoor gevangen.

Intusschen zag ik 29 Juni in een stuk meidoorn in Hoogwakers Bosch, 3 Meter hoog een klauwiernest zitten, waar ik niet bij kon, maar dat ik 3 Juli met behulp van mijn vriend bereikte. Er zaten 3 jongen in, die wegfladderden toen ik er bijklom. Ze waren van het paar, dat 12 Mei zijn eerste nest al had en 7 Juli heeft dat paar me iets totaal nieuws laten zien op klauwierengebied, iets wat den klauwieren zwaar zal worden aangerekend in de nut- en schadeberekening der tegenwoordige menschheid.

Op een doortje was n.l. een ei opgeprikt, een ei van een kneu.

Het was opgeprikt op den bovensten doorn van een struik, daar afgevallen, maar een schaalring om de punt wees de plek aan; daarna was het er onder op een andere punt gevallen, waaraan ik het vond, voor $\frac{2}{3}$ deel heel en met een paar kleine gaatjes er in. Er aan bungelde een sliertje verdroogde eidooier. 8 Juli vond ik er den duim van een vogel vleugeltje opgeprikt en daar onder op den grond 51 julikeverdekschilden; 13 Juli van de laatste weer 44 stuks en wat veertjes; 14 en 24 Juli weer schilden. Tot zoover de merkwaardige klauwieren.

Tenslotte wil ik, om de reigers dit jaar niet te kort te doen, een onvergetelijken dag aanhalen uit het midden van het broedseizoen, zoodat daardoor oningewijden voor de zooveelste maal een voorbeeld krijgen van al het schoons, dat dag aan dag buiten te genieten valt (woordelijk aangehaald):

1 Juni 1917. Prachtig weer. Weinig wind $\pm$ Z.ZO. 's Avonds zalig.

's Morgens van 5 tot 7 naar het bosch. Eerst naar den reiger, die kwaakschreeuwend van het nest vliegt. En wat ik nu ging zien, was wel één van de mooiste dingen, die ik op nestengebied zag.

4 Jonge reigers met lange nekken en gele ogen, wapperende, opstaande, korte kuifveren verhieven zich op hun hooge pooten en begonnen onder de ijselijkste geluiden uitvallen op me te doen, als ik maar even mijn hoofd boven den nestrand uitstak of mijn hand er heen richtte.

En boven hen, maar nog altijd hoog, zweefden op breedte wieken vier oude reigers, antwoordend op elken reeëh-schreeuw van de jongen. Hooren en zien verging me en ik zat daar 14 Meter hoog, naast die gemeene duivels niks op m'n gemak. Langzamerhand trokken ze zich hoe langer hoe meer terug naar den achterrand van het nest. Midden in het nest lagen 2 of 3 groote dikke palingen, gevild, en als ik hen één oogenblik met rust liet, begonnen ze daarin direct weer te happen en er aan te sjoeren...

't Was schitterend, maar ik was er heen gegaan om ze te ringen en daar hoefde ik zoo niet aan te denken.

Toen nam ik mijn pet en na enorme moeite lukte 't me, die over den kop van één van hen te krijgen. 't Was nog moeilijker, doordat de andere 3 intusschen probeerden m'n handen te pakken te krijgen en ze hadden gemeene bekken.

Nu dan, ik had dien eenen en het lukte me hem te ringen. Nog gevaarlijker dan zijn bek waren intusschen z'n pooten, want die teenen met scherpe nagels probeerden overal houvast aan te vinden. En toen 't dier weer in 't nest zat, was het eerste wat hij deed... paling eten. Hij was alles al lang vergeten en had er honger van gekregen. Ik klauterde terug.

En toen den 2den boom van de zelfde hoogte in, de kraaien-den. Daar was 't minder mooi, een verlaten nest met 2 kapotte en 3 heele eieren, waarvan ik er 2 meenam. Fluiters huist er nog.

Roodborst die lag bij den ingang v/h hek had een dag of wat na de vondst 2 eieren en is nu uitgehaald; ik zou zeggen door rat, maar wezel of hermelijn kan eigenlijk net zoo goed. Jongens hebben 't hier in geen geval gedaan. Dan naar de geest vóór Nijeboer. Eene kieviet nog met 3. De andere moet een nieuw nest hebben, maar dat vind ik niet. Ook zit er een scholjak en een 3de paar kiesten en ik vind nog een halven dop van een kiestenei. Op den

terugweg even aan bij 't dennenboschje achter 't Duivengat, maar ik heb geen tijd meer en moet weg.

Intusschen ging gistermiddag om 3.30 de bloktijd in voor 't Eindexamen, 2 weken thuis. Alleen ging ik nog Snoeples nemen van morgen op de fiets: een kraai vloog laag over de vaart, zag iets, keerde en dook 't op. Ik meende een aasvischje. En dicht bij Leiden lagen deze vischjes overal aan den kant in 't riet en werden daar gehaald door de spreuwen, die ze meenamen!

's Avonds van 8 tot 10 nog met Piet 't duin in:

We vinden 't eerste paapje, waarvan ik wist dat 't in een groep doorns moest leggen, ik had geen tijd ze af te zoeken en nu vloog hij weg. Hij heeft 6 eitjes, zeer sterk glanzend en erg donker, ze lijken me mooi vuil. Geen tunneltje, zoo onder een dood doortje. 't Andere vinden we haast, misschien morgen, als 't lichter is. De klauwier heeft nog 5 koude eieren, schijnt dus waarachtig vergeven en er zijn weer 8 mooie hommels opgeprikt, waarvan ik er 5 meeneem.

't Andere paar is voor den 3den keer een nieuw nest begonnen in de hoge hondsroos aan 't landje, waar er 't allereerste jaar ook al een lag.

Verder determineeren we een soort eereprijs en een hondsdrif, genieten van den heerlijke avond, van de patrijshanen, die aan alle kanten kraaien, van de spinnende duinsnor op de hoge helling, van de koekoeken, die smoorverliefd zijn. Reigerring was 12869.

Tot slot de lijst:

Daar onze tijd zeer beperkt was, is deze bij lange na niet zoo mooi en volledig geworden als verleden jaar, ook al doordat ik aan enkele nesten een paar weken lang eigenlijk al mijn tijd besteed heb. Bovendien begon het broedseizoen, zooals ik al aanduidde, buitengewoon laat en tenslotte waren enkele vogels zeer afgenomen, welke invloeden alle sterk hebben samengewerkt ongeveer 240 nesten minder te boeken te geven dan in 1916.

In het geheel zijn het er 227, waarbij ook de 8 koekoekseieren gerekend zijn.

Deze zijn besproken en ik heb er hier dus totaal over gezwezen om niet in herhaling te vervallen. Van deze nesten zijn er 87 uitgevlogen, 31 uitgehaald, 1 door roofdieren vernield, 18 vergeven, 22 mislukt en 68 onbekend; hierdoor krijgen we dus de volgende percenten: 38.32 % uitgevlogen, 13.65 % uitgehaald, 0.33 % door roofdieren vernield, 8 % vergeven, 9.7 % mislukt en 30 % onbekend.

Als ik van deze 30 % den afloop voor elk nest afzonderlijk naga, zooals deze waarschijnlijk geweest zal zijn, vind ik hiervoor een mooie uitkomst, nl. 22.5 % uitgevlogen, 5 % uitgehaald, 2.2 % vergeven en 0.3 % mislukt.

Zet ik nu 't totale resultaat hieronder met de cijfers van 1915 en 1916 er naast, dan gaan we, als de getallen eenigszins juist zijn, werkelijk vooruit.

Dat er dit jaar, in verhouding tot de vorige, werkelijk minder werd uitgehaald, is een feit en de oorzaak is heel eigenaardig:

Eind April, begin Mei, gingen de heeren zoeken, maar vonden nog niets en alles was nog doodsch; dat hielden ze een paar dagen, laat staan 2 weken vol, maar zooals ik al zei, begonnen de meeste vogels pas na half Mei en dus kwamen ze meest platzak thuis. Bovendien was er

	1915.	1916.	1917.
Uitgevlogen.....	39 %.	45.5 %.	61 %.
Uitgehaald.....	46 %.	35 %.	18.5 %.
Vergeven.....	14 %.	13 %.	10 %.
Mislukt.....		3.5 %.	10 %.
Door roofdieren vernield.....	1 %.	3 %.	0.5 %.

DE VOGELS VAN NOORDWIJK IN 1917.

101

Soort.	Aantal.	Uitge- vlogen.	Uitge- haald.	Door roof- dieren vernield.	Vergeven	Mislukt.	Onbekend
Zwarte kraai	1				1		
Vlaamsche gaai.....	3	2					1
Groenvink	1				1		
Kneutje	24	12	1		2	1	8
Vink	4	3					1
Leeuwerik.....	8	2				4	2
Graspieper.....	5	4	1				
Witte kwikstaart.....	4	2					2
Koolmees.....	5	4			1		
Grauwe klauwier	13	3	4		4	1	1
Fitis.....	3	3					
Grasmusch.....	14	5				1	8
Tuinfluit.....	5	3	1				1
Merel.....	21	7	5		1	1	7
Groote lijster	7	4	2				1
Zanglijster	24	6	8		2	1	7
Roodstaartje	4	2	1				1
Tapuit.....	8	2			1	3	2
Paapje.....	2	1	1				
Roodborsttapuit.....	1	1					
Heggemusch.....	3						3
Winterkoning.....	2	2					
Roodborst	3	1	1				1
Koekoek.....	8	2				6	
Blauw duifje.....	18	6			3	1	8
Tortel.....	8	2					6
Fazant.....	2			1	1		
Groote bonte specht.....	1	1					
Reiger.....	1	1					
Waterhoen.....	3		2				3
Kievit.....	15	6	4		1	1	1
Wilde eend.....	6					2	4

in den tijd, dat de dieren werkelijk nesten hadden, nog een heel klein beetje te vinden en als zoo'n snuiter geen half dozijn nesten op een middag vindt, dan bedankt hij er voor en zoekt zijn plezier ergens anders. Zoo ging het nu ook en dus werden de weinige nesten, die er te vinden waren, vrijwel met rust gelaten. Voor deze uitlegging pleit nog het volgende:

Hiervoor zei ik al, dat het aantal patrijzen meeviel, wat ik toeschrijf aan den beperkten tijd, gedurende welken, herfst 1916, de jacht op deze dieren geopend was. In verhouding tot het aantal vogels in het algemeen, waren daardoor in de kolfbaanduinen en weinig daarvoor en er voorbij, patrijzen talrijk. Kwam je nu zoo'n troep nestenzoekers tegen, dan was het altijd „we zoeken patrijzen” en werkelijk was, doordat ze zich er zoo op toelagden, 't aantal gevonden en uitgehaalde patrijzennesten verontrustend groot. 10 Juni kwam er 's avonds om 10 uur een troep van ongeveer 20 jongens het duin uitzetten; geregeld ontmoette je koppeltjes van 4, 6, 8 stuks.

De 10 % mislukt zijn nesten, uitgehaald door menschen of roofdieren en dat percentage is nu weer heel hoog, maar toch kan 't den vooruitgang niet bederven:

In 1915 61 % verloren gegaan, in 1916 54.5 %, in 1917 39 %.

Als deze vooruitgang zoo nu nog eens een paar jaar wilde doorgaan, komen we aardig in de goede richting. Een feit is bovendien, dat onze poging, de lui te beteren of te bekeeren, waarneembaar goede resultaten oplevert en nog meer zal opleveren.

Verder nog enkele punten, die zich lastig bij het vorige aansluiten.

Het aantal viervoetige roofdieren was dit jaar minder groot dan verleden jaar, voor een

deel doordat er met strenge kou van het vangen veel werk wordt gemaakt. Konijnen hebben werkelijk geleden, vooral in het duin.

In het bosch zijn de dieren er niet zoo slecht aan toe, maar in de open vlakte kan het gedurende zulke winternachten geweldig wezen. In de kranten stonden tijdens de kou elk oogenblik berichten van »door kou doodgevroren vogels«. Ik houd het niet voor mogelijk, dat koude hier werkelijk de directe oorzaak zijn zou, wel indirect, nl. dat er in de hard bevroren grond geen voedsel meer te halen is, en de dieren sterven van honger; alle tijdens de vorst gestorven vogels waren dan ook broodmager, niets dan vel over been. Zoolang een vogel maar ruim voedsel krijgen kan, zal hij van de kou geen ernstigen hinder hebben.

Maar voor de konijnen beschouw ik de lage temperatuur als een heel ander ding en ik zou ze willen vergelijken met menschen en huisdieren, geloof ook zeker dat verscheidene konijnen het alleen door de strenge vorst hebben afgelegd. Bovendien ging het eerste broed te loor en tenslotte moet er onder de duinkonijnen een ziekte hebben gewoed, door de jachtoperen met den naam »lendenlam« bestempeld. Wat het eigenlijk is, heb ik niet begrepen, maar het aantal moet er zeer door gereduceerd zijn.

Hield ik me aan den titel, boven dit opstel geplaatst, dan zou ik hier over onze viervoeters niet zoo mogen uitwiden, maar ik houd er erg van juist te doen wat niet mag en zoo ga ik er dus nog even mee door.

Het aantal hazen viel in 1917 mee, wat o.a. bleek met de laatste sneeuw van de Kerstvacantie. Ook uit andere deelen van het land kwamen min of meer gunstige berichten omtrent den hazenstand binnen.

Even te voren had ik het over reigersringen; daarmee in verband nog iets over 2 dingen, nl. over reigers en over ringen.

Volgens Buekers blijven de jonge reigers 4 weken in het nest; ze blijven veel langer. 12 Mei waren beide reigers bij het nest present en er onder lagen een paar halve doppen; 24 Juni klom ik voor de laatste maal bij ze en toen fladderden de jongen elk in een boom: deze tijd is minstens een maand en 12 dagen, dus 6 weken.

26 Maart 1917 kwam een jongen me vertellen dat in het duin was doodgevonden een leeuwerik, geringd met no. 19705; ik zocht hem op en vond dat ik dit dier 20 Mei 1915 geringd had, tegelijk met 3 andere. Hij was doodgevonden een paar honderd meter van zijn vroegere nest verwijderd.

's Rijks Museum van Nat. Historie kreeg bericht dat zanglijster no. 22830 begin November 1917 in Spanje geschoten werd. Deze werd door mij, tegelijk met 2 andere, geringd 22 Mei 1915 op 't Paardenkerkhof te Noordwijkerhout.

Geeft het ringen nu dergelijke resultaten, en deze zijn natuurlijk altijd te verwachten: dan is het zeer zeker de moeite waard en ik ben dan ook van plan er weer ijverig mee te beginnen; in 1915 en 1916 deed ik het druk, maar langzamerhand ging ik er bezwaren in vinden, zoodat ik in 1917 slechts enkele malen de ringen gebruikte. Die bezwaren waren deze:

Zijn de vogels enkele dagen oud, dan zijn de pooten te tenger, te zwak en vooral te dun, zoodat de ring afglijdt over de teenen; staan ze op uitvliegen, dan zijn de pootenorsch genoeg, maar een jonge vogel, dien men kort voor het uitvliegen uit het nest onder handen neemt om hem te ringen, wil er 4 van de 5 keer niet meer in terug, de vogels verspreiden zich en de jongen loopen zeer veel kans, om te komen of te worden opgegeten. Men moet dus juist den tijd gebruiken, dat de pennen flink doorbreken en dat is niet altijd even makkelijk. Later heeft het dier van zoo 'n ring niet den minsten hinder, en daarvoor hoeft men het dus niet te laten. Intusschen is er één ernstig bezwaar, ernstiger dan alle andere samen:

Er zijn lui gekomen, die allerlei vogels gingen schieten, in de hoop, er een met een ring onder te zullen aantreffen; tegen dergelijke praktijken moet streng gewaakt worden, en zoodra blijkt dat er liefhebbers van dat soort rondwandelen, zou het ringen dienen te worden gestaakt.

Noordwijk a/Zee.

JAN VERWEY.